DISCURSUS ACADEMICUS

DE

THEOLOGIA COMPARATIVA.

Argumento ut Rariſſimo, ſic quoq; Omnibus qui in vera Theologia inſtrui cupiunt perneceſſario.

LONDINI

Impenſis *Dan. Brown*, ſub inſigni Cygni, extra portam vulgo dictam *Temple-bar*, et *H. Newman*, ſub inſigni Cicadæ, in vico vulgo *The Poultrey*. 1699.

LIBRARY OF THE
UNION
THEOLOGICAL SEMINARY,
NEW YORK.

LIBRARY OF THE UNION THEOLOGICAL SEMINARY, NEW YORK.

577

EDITOR LECTORI SALUTEM.

INnumerabiles sunt, Christiane Lector, qui de Theologia absoluta Scripserunt, idq; haud magno cum emolumento; qui vero de *Theologia Comparativa* Scripserit, hactenus equidem reperi neminem.

Discursus hic, ubi eum forte fortuna primum legere contigit, tantæ excellentiæ mihi visus est, deq; materia tam necessaria, ac simul isto quidem salutari modo tam raro pertractata; ut omnibus qui solide in divinis, inq; Christianismo sapere cupiunt, rem gratam me facturum spe-

ſperaverim, ſi eum in publicum emitterem.

Auctorem ſi noſſe cupis: ſtudioſorum in Theologia præceptorem quondam fuiſſe, aut ſaltem ejuſmodi præceptoris vices in aliqua Schola publica aliquantiſper obiiſſe, ſatis aperte loquitur ipſa Diſſertatio: amplius ſcire non opus, forte non expedit, in tanto partium inter Chriſtianos ſtudio. Optandum interim, ut qui aliis divina docendis præſunt, ſimili eos doctrina imbuerent: tunc enim Eccleſias ac Reſpublicas Chriſtianas, privatos item quoſq; in omni bono, pace ac gratia apud Deum & Homines, videremus increſcere ac proficere. Quod faxit D. O. M. Cui gloria in Seculum. *Amen.*

ERRATA.

PAGE 4. l. 17. *Lege Compoſita.* l. 23. *L. immenſſe.* l. 28. *L. Supelleſtili.* P. 5. l. 27. *L. Dependentia à Deo.* P. 18. l. 18. *inita feciſſi.* P. 21 l. 22. *L. fumices.*

DISCURSUS
DE
Theologia Comparativa.

§. 1. QUamvis omnes Religionis Chriſtianæ partes in eo inter ſe conveniunt, quod a Deo revelatæ & preſcriptæ, nec non ad Dei gloriam hominumque ſalutem ordinatæ ſint; non idem tamen aut equale omnibus ineſt pondus ac momentum: Sed in æqua ſani judicii bilance libratæ, aliæ aliis graviores eſſe deprehenduntur. Monent Prophetæ, *miſericordiam, Dei notitiam, & obſequium ipſius mandatis præſtitum, magis Deo grata eſſe, quam ſacrificia & holocauſta*, 1 Sam. 15. 22. Hoſ. 6. 6. Chriſtus Dominus *judicium, miſericordiam & fidem*, cum *decimis menthæ, cymini, & aniſi collata*, τὰ βαρύτερα τῦ νομῦ *graviora legis* appellat, Matth. 23. 23. Ex hac conſideratione fluit diſtinctio peritiæ, doctrinæ ſive cognitionis, quæ circa religionem verſatur; & Doctrina ſeu cognitio Theologica vocari poteſt; in *Abſolutam*, & *Reſpectivam*, ſeu *Comparativam*. *Cognitio Theologica Abſoluta* ſuum objectum conſiderat, quatenus a Deo revelatum, præſcriptum

aut institutum, quæque nobis in Dei verbo credenda vel facienda proponuntur, investigat; & ab aliis secernit. *Cognitio Comparativa* rerum ad Religionem spectantium, sive eæ sint dogmata, sive præcepta, sive ritus sacri; pondus ac momentum expendit: ordinem, quo se mutuo respiciunt observat: accessoria a principalibus, circumstantialia a substantialibus, media denique a finibus discernere & distinguere docet.

§. 2. In oratione præliminari ad Prælectiones Theologicas Superioris anni, De Dissidiis, circa Religionem, in Ecclesia Christiana longe lateque grassantibus verba faciens, hanc distinctionem obiter attigi: & inter remedia huic pesti sanandæ accommoda, *Cognitionem Theologicam Comparativam* laudavi. Et quo sæpius rem, animo revolvo, attentiusque considero, eo magis persuadeor, altiusque menti infigitur opinio, de insigni Cognitionis proximedictæ usu ac necessitate. Nec dubito, *Auditores*, quin sitis in eandem mecum sententiam haud gravate concessuri, ubi perspexeritis degenerem & corruptum Ecclesiæ Christianæ Statum, hujus cognitionis defectui, magna ex parte originem debere. Quod enim apud omnium partium Christianos inculta ac neglecta jacet pietas, friget Charitas erga Deum, & dilectio proximi; quod in extirpandis vitiis, & pravis naturæ corruptæ affectibus mortificandis, segnes & socordes se præbent; dum propensis animorum studiis, quibusdam dogmatis vel obscuris vel incertis; certe non necessariis, fovendis & propagandis, aliis ejusdem monetæ parum noxiis, supprimendis incumbunt: quod ritus quosdam Sacros, neque necessarios neque noxios, alii mordicus retinent, alii cane pejus & angue aversantur: quod cum peccatis & in peccato degentibus pacem colunt, cum erroribus

& errantibus internecinum bellum gerunt; hæc, non tam *Cognitionis Theologicæ Absolutæ*, quam *Comparativæ* defectui, adscribenda sunt. Neque in culpa est ullius mandati, aut veritatis divinæ absolutæ (quæ sit alicujus ad salutem momenti) ignoratio. Sed quia Christianorum plerique vel non norunt, vel non attendunt; quantum *pœnitentia*, *carnis mortificatio*, *sui ipsius abnegatio*, *charitas*, &c. Orthodoxiæ; quantum *vitia & peccata* erroribus; (salvis utrobique Religionis principiis essentialibus) præponderant. Quum itaque multiplex sit Theologicæ Comparativæ Cognitionus usus, tum in vita ac moribus privatim instituendis, cum in rebus Christianorum publicis, & ad Ecclesiarum pacem ac concordiam spectantibus, rite constituendis, (ut partim ex jam dictis haud obscure elucet, partim ex dicendis clarius apparebit) rem vobis utilem, *Commilitones Charissimi*, nec aliis Auditoribus ingratam, facturus mihi videor, si *clavem* monstravero; cujus beneficio, ad intima cognitionis sæpius laudatæ adyta penetrare valeatis.

§. 3. Ne extra oleas evagetur hæc nostra Dissertatio quæ dicturis sum, ad tria summa capita revocabo. 1°. *Generalem Doctrinæ Theologicæ Comparativæ typum delineabo.* 2°. *Eam magis particulariter distincte & enucleate explicabo.* 3°. *Propositiones sive conclusiones aliquot, quæ ex hac Doctrina Theologiæ Comparativæ efflorescunt, nostra observatione dignas, subnectam.*

§. 4. Quod primum attinet; Sciendum, *essentiam Religionis*, sive officii quod homo Deo debet, vel Deus ab homine postulat, in quocunque sive integritatis, sive reparationis post lapsum, sive consummatæ fælicitatis

tatis statu; in *solo supremi Numinis amore & dilectione* sitam esse; quod nos docet Christus, Matth. 22. 37. ubi dicit, *Primum & maximum legis præceptum esse, ut Dominum Deum, nostrum diligamus toto corde, tota anima, tota mente, totis viribus.* Deus enim, cum αυτάρκης sit, & ab omni alio independens, creaturis, aut earum opera nullatenus indigebat: sed cum illi visum fuerit pro liberrimo suo beneplacito, cum aliquo extra se, semet oblectare; hunc in finem, post Angelorum Creationem & lapsum, hominem ad sui ipsius imaginem effinxit, quocum amicitiam coleret, omniumque bonorum communionem haberet: Seipsum, una cum omnibus suis perfectionibus, homini delicioſe fruendum, exhibendo: & gratum reciproci amoris Symbolum ab homine referendo. Et quoniam Homo creatura est ex anima, substantia Spirituali, et corpore materiali compositi; Deus mundum hunc aspectabilem et corporeum creavit, innumeris objectis, ad sensus externos oblectandos, et facultates (quæ animæ, qua corpori unitæ ac sociatæ conveniunt) recreandas idoneis, copioſe instruxit, hominique tanquam Domino subjecit: eo fine, ut quemadmodum anima Deum habebat unicum et solum bonum, immensæ ipsius capacitati par et proportionatum; ita et corpori non deessent objecta congrua et jucunda. Atque huic Dei consilio egregie quadrat historia Creationis, in qua legimus, totum hunc Mundum visibilem prius creatum et absolutum fuisse, tanquam magnificum et omnigena supellectile instructissimum palatium, deinde factum esse hominem futurum ejus Dominum, et Mundi dominio condecoratum.

§. 5. Pro

§. 5. Pro beneficiis tam immenſis, larga manu ſuper hominem effuſis, non aliud grati animi teſtimonium poſtulavit Deus præter *Amorem*: quem ut nobilem, generoſum, ingenuum ac illimitatum, non determinatum, coactum, aut compedibus ligatum, ab homine reciperet; eum ſui juris eſſe voluit, & liberrima, facultatum ſuarum actus, ad hæc vel illa objecta pro arbitrio determinandi, deo per amorem adhærendi, vel ab eo deficiendi, poteſtate donavit. Et modo Deum ſolum amare, ac in deliciis habere perſeveraret, nihil illi interdictum fuit, omnia licebant; & libera, non in ſenſu phyſico tantum, ſed etiam morali, de ſuis facultatibus, & creaturis ipſius dominio ſubditis, citra Dei offenſam pro arbitrio ſtatuendi, poteſtate gaudebat. Quod *arborem Scientiæ boni & mali* attinet, a qua ut abſtineret, Adamo in mandatis datum, teſtatur ſacra pagina; hoc non ideo factum, quod Deus jucundi illius fructus eſum homini invideret, aut liberam, ſuis facultatibus, omnibuſque illius imperio ſubjectis, ſalvo Numinis amore, utendi poteſtatem, ulla ex parte reſtrictam aut imminutam vellet: Sed verisimile eſt, Deum, remota & inchoata quadam ad creaturarum amorem diſpoſitione, jam tum in homine, obſervata, unius arboris uſum illi interdixiſſe; vel quia ejus verſus eam affectus, magis quam par erat propendebat; vel ut hoc ſymbolo hominem admoneret, reliqua ipſi permiſſa, ſe *clientelæ* tantum *jure* poſſidere, cum *Dependentia Deo* tanquam ſupremo omnium domino, cui eo ex capite ſummum debebat amorem.

§. 6. Poſtquam homo libertate ſibi conceſſa abutens, amorem ſuum a Deo ad creaturas transferendo, legem creationis, & amicitiæ cum Deo contractæ fœdus violaſ-

set, amorem Dei perdidisset, & cum eo gratiosam Numinis in mente ipsius habitantis, eamque lumine & gaudio replentis, præsentiam; in cujus locum successerunt tenebræ, angores, & inquietudines: postquam, inquam, homo a Deo defeciisset, & Deus hominem lapsum reparare statuisset, *Religionis pomœria* dilatari cæperunt, & præter Numinis amorem deperditum, qui inter legis divinæ præcepta, & officia religionis, primum ac præcipuum locum semper obtinet; alia plura ab homine observanda, revelata, præscripta & instituta sunt; quod essent *media*, partim *necessaria*, partim *utilia*, deperditum Numinis amorem recuperandi, hominemque ab officio aberrantem revocandi.

§. 7. Ex dictis assurgit hæc brevis et succincta *Doctrina Theologica Comparativæ idea* generalis. *Amor Numinis* in *statu naturæ integræ* omnes religionis numeros inplevit, nec aliud homini incumbebat officium, nisi *ut dominum Deum suum toto corde amaret.* In *statu vero naturæ humanæ lapsæ* ac *reparandæ*, idem Numinis amor, primum, præcipuum ac capitale Religionis præceptum constituit, quod solum propter se expetitur, et cujus gratia omnia alia ad Religionem spectantia instituta sunt: adeo ut amor Dei, cum reliquis Religionis Christianæ partibus collatus, *finis* vel *termini* locum teneat, ad quem eæ omnes tanquam via, seu media referuntur et ordinantur.

§. 8. Pro Doctrinæ Theologicæ Comparativæ ita summatim propositæ, explicatione, magis distincta & particulari; deinceps ostendendum, quo modo, et quo ordine, alia omnia Religionis præcepta et instituta, *charitatem* sive Numinis amorem respiciant, et cœlesti huic flammæ,

flammæ, in hominum cordibus accendendæ inserviant.

§. 9. Primo igitur, quia homo *amicitiæ fœdus*, quo eum sibi copulare dignatus est Deus turpiter violaverat; amorem et dilectionem soli Deo debitam in Creaturas transferendo, Dei indignationem adversus se commoverat, et mortem æternam promeruerat; impossibile erat ut in integrum restitueretur absque gratia & misericordia Dei, quæ offensam homini condonaret, ea lege (qua nulla æquior optari vel concedi poterat) ut homo ad officium, id est, *Numinis amorem*, rediret; et Deus in hunc finem spatium temporis idoneum, una cum subsidiis ad hoc faciendum necessariis homini indulgeret.

§. 10. Pro hac misericordia impetranda, necessaria erat *intercessio Mediatoris*, qui *gratia sua* ac *merito* apud Deum illam consequeretur. Non vacat investigare causas & rationes a priori, cur noluerit homini peccatori reconciliari absque interventu Mediatoris: de facto noluisse, patet: ex eo quod, ob defectum Mediatoris, angelis lapsis, omnis ad Dei gratiam & favorem intercluſus sit aditus. Ratio autem cur Christus Dei filius, hominis lapsi causam apud patrem agendam susceperit, prætermissis Angelis, fuisse videtur, partim naturæ communis Societas (*nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit*, ad Heb. 2. 16. & incarnationis ejus, eorumque quæ in carne fecit ac perpessus est, virtus ac efficacia, mox ab hominis lapsu sese exerere cæpit: *unde dicitur agnus mactatus a jactu mundi fundamentis:*) partim quia universum genus humanum, in & cum stipite suo Adamo lapsum est: et miseranda fuit sors posterorum Adæ, qui in lumbis primi ipsorum parentis

parentis prædamnati, et sempiternæ miseriæ adjudicati fuerunt; priusquam ipsis extra principia eorum seminalia existere, aut rationis et libertatis exercitio frui datum est.

§. 11. Huic salutis medio, quod extra nos positum est, et a nobis minime dependet; ex parte nostra respondet, *amor & gratitudo* erga Christum, qui pro nobis *vadem* et *Sponsorem* se stitit apud Deum; nec non *fides*, qua salutis spem nobis partam, illi acceptam referimus; et in illius merito ac intercessione requiescimus, pro peccatorum remissione, nostri apud Deum obsequii acceptatione, omniumque bonorum impetratione.

§. 12. Secundo, quia *remissio*, quam pro homine lapso impetravit Christus, est *conditionalis* tantum, et conditio, quam Deus a nobis præstari vult, ut cum eo in gratiam redeamus, (viz. ut præteritorum errorum pœnitudine ducti, ad Deum & officium nostrum revertamur, corda nostra illi restituamus, eumque toto corde diligere, et denuo incipiamus, et indesinenter pergamus) a nobis directe, immediate, et in prima instantia, præstari non potest: idque propter crassas ignorantiæ tenebras et pravos affectus, quibus mentes nostras replevit peccatum; idcirco *media* quædam *necessaria*, hunc in finem adhibenda, et in usum revocanda sunt; quibus tanquam gradibus ad perfectum Numinis amorem, in suprema quasi Religionis arce situm, sensim ac pedetentim ascendamus. Atque hæc Deus in verbo suo patefecit et præscripsit, et sic in Religionis familiam adoptavit.

§. 13. Qua

§. 13. Qua via Homo ab amore Dei receſſit, illi plane contrariam nobis ineundam eſſe, ut ad Deum amandum revertamur per ſe patet: cumque Homo Dei amorem perdiderit, creaturas non poſſidendo, aut cum eis ſemet oblectando (quorum utrumque ei licebat) ſed cor ſuum illis per amorem agglutinando; inde liquet omnino neceſſarium eſſe, ſi divinam & cœleſtem hanc flammam ſuper noſtri cordis altare deſcendere cupiamus; ut *impuros & fœculentos mundi* ac *creaturarum amores* extinguamus. Amor quippe Dei & amor Creaturæ in uno eodemque ſubjecto, ſimul conſiſtere non poſſunt, ſed ex corde humano ſe mutuo pellunt: *nam ſi quis amaverit mundum, amor patris non eſt in eo*, ut monet Apoſt. Johannes, 1 Joh. 2. 15. quia Deus cor hominis totum & integrum ſibi offerri poſtulat; *mi Fili*, inquit, *da mihi cor tuum*, Prov. 23. 26. nec ullum in hominis amore patitur æmulum; & quam primum homo novis & alienis amoribus aditum in cor ſuum patefacit, Deus illud tanquam inquinatum & pollutum deſerit: Sed ea eſt Dei in Chriſto, erga hominem aberrantem, benevolentia & miſericordia, ut paratus ſit cor hominis denuo ingredi, inhabitare, et divina luce ac voluptate perfundere, quamprimum illud ab amore creaturæ purum et vacuum illi oblatum fuerit. Atque hoc ad medium, recuperandi Numinis amorem pertinent omnia Religionis præcepta, quæ Mundum, ejuſque opes, dignitates, voluptates, aut aliud quodvis creatum; amare, ambire et concupiſcere vetant.

§. 14. Deinde ſicut in ordine ad recuperandum *Numinis amorem*, deponendus eſt amor creaturarum; ita ut homo ab amore creaturæ liberetur, neceſſe eſt, ut a *commercio & uſu creaturarum*, præſertim earum, quæ carni gratæ et jucundæ ſunt, quantum fieri poteſt, temperet et abſtineat: nam præterquam quod iniquum et injuſtum

ſtum videtur, ut oblectamenta filiis ingenuis et morigeris recreandis deſtinata, invadant rebelles ac læſæ majeſtatis rei; tanta eſt naturæ humanæ vitiatæ fragilitas et lubricitas, ut hujuſmodi oblectamenta videre aut poſſidere nequeat, quin eorum amoribus illaqueatur. Ideoque in victu, amictu, reliquoque vitæ habitu, neceſſariis contentos eſſe, et quæ delectant ſtudioſe vitare oportet.

§. 15. Atque hanc officii noſtri partem faciliorem reddidit *Terræ maledictio*, Mundique (ſublunaris ſaltem) fœda deturpatio, Adami lapſum, ex juſta et ſapienti Dei ordinatione conſequuta; ratione cujus, tantum differt Mundus qualis nunc eſt, a ſeipſo qualis erat ante lapſum, quantum vile ergaſtulum a nobili et auguſto palatio. De hac Mundi corruptione loquitur Apoſtolus, ad Rom. 8. 20, 21, 22. ubi dicit, *totam creationem ingemiſcere, creaturam vanitati Subjectam eſſe non ſponte; & a ſervitute corruptionis aliquando Liberatum iri.* Quod ſi miſerum hoc Mundi cadaver homines adeo inſane depereant, quid facturi fuiſſent, modo eum in primævo ſplendoris ac pulchritudinis ſtatu cernere ac poſſidere contigiſſet.

§. 16. Præterea quoniam amor ſui ipſius non minus amori Dei adverſatur, quam aliarum Creaturarum amor, et ſuper hujus ruinis trophæa ſibi erigere ſoleat, ille etiam neceſſario exuendus eſt. Quod ut effectum demus, cum Natura noſtra corrupta (cujus *omnia cogitata, conſilia, deſideria, ſunt unice ſemperque mala*; Deo ipſo judice, Gen. 6. 5.) capitales inimicitiæ exercendæ ſunt: quicquid poſtulat illi denegandum: quæ averſatur, ingerenda: nihil ejus gratia concedendum, ſed ipſius motibus ſemper reſiſtendum; ut ſub jugum miſſa, Spiritus S. hominem renovantis, operationes in corde interturbare deſinat. Et quoniam hæc omnia dura, aſpera, et naturæ noſtræ admodum ingrata ſunt, nunquam ad ea

in

in uſum revocanda permovebimur, niſi prius mens, triſti peccati, ac miſeriæ propriæ ſenſu affecta; ſub ejus pondere oppreſſa gemat, et ad liberationem aſpiret. Cum hiſce mediis, creaturarum amori in hominum cordibus extinguendo accommodatis; coincidunt, *pœnitentia*, *ſui ipſius abnegatio*, *Mundi renunciatio*, *carnis crucifixio*, *crucis geſtatio*, et *veteris hominis expoliatio*; quæ Chriſtus et Apoſtoli in Scripturis tam frequenter inculcant, et ſtudioſe nobis commendant.

§. 17. Porro, ſicut verum Dei amorem, qui totius Religionis apex eſt, *ſola gratioſa* et *immediata Numinis præſentia* mentem luce et gaudio perfundens gignere poteſt; ita reliqua ſalutis media hactenus enumerata, principium altius et nobilius poſtulant: cum enim Natura humana peccato vitiata ſit cæca, et ſe ſuaque commoda in omnibus, ſemper et ubique quærens, et Religionis præcepta, de quibus agitur, illi maxime ingrata et exoſa ſint; manifeſtum eſt eorum executionem ab ea ſperari non poſſe, niſi accedat *adjutorium gratiæ divinæ*; tam *internæ*, quæ immeditate in mentem agit docendo, pelliciendo, ſuadendo, excitando; quam *externæ*, quæ mediantibus ſenſibus externis vim ſuam exerit: adeo ut non ſine cauſa dixerit Apoſtolus, *Deum eſſe, qui operatur in nobis & velle & agere*, ad Phil. 2. et 3. Hujus medii, quod ſolum Deum penes eſt, impetratio, a nobis exigit *aſſiduas preces*, et *promptum obſequium*, S. Spiritus inſpirationibus exhibitum; *petite*, inquit Chriſtus Dominus, *& accipietis*, Matt. 7, 7. *& nolite contriſtare Spiritum S.* dicit Apoſtolus, ad Epheſ. 4. 30.

§. 18. Sed quoniam internæ Spiritus S. manifeſtationes, mentem poſtulant tranquillam et quietam; et placida, lenis, ac ſummiſſa Spiritus S. vox in imo cordis docens ac monens; vix, ac ne vix quidem ab hominibus irregenitis percipi poteſt: ob perſtrepentium paſſionum, ac

cupidi-

cupiditatum, tumultum ; modus docendi crassus et corporeus, qui per sensus externos ad mentem penetrat, in subsidium vocandus fuit. Quocirca Deus *Prophetas* (quibus se prius manifestaverat, partim visionibus ; quandoque in somno, quandoque extra eum, phantasiæ ipsorum objectis ; partim voce et signis externis) misit, ut alios Mortales, de rebus ad ipsorum salutem spectantibus, suo nomine commonefaceret. Quumq; genus humanum, ab Adami lapsu & deinceps, semper in deterius rueret ; inq; alia, atque alia peccata prorumpens, et nova flagitia veteribus accumulans, magis magisq; a Deo recederet ; necesse habuit Deus, *novis* subinde *monitis*, homines periculi sui certiores facere, & mandata sua multiplicare, pro diversitate peccatorum, quibus Mortales inscii & imprudentes a via salutis aberrabant : donec hominum impietate in immensum aucta, & prophetarum revelationibus ad obicem illi ponendum minime sufficientibus, *Unigenitus Dei filius*, pro ineffabili sua erga genus humanum charitate, naturam nostram mortalem, cum omnibus ejus infirmitatibus (dempto peccato) induens, inter Mortales agere dignatus est ; ut de omnibus ipsorum salutem concernentibus, eos plene edoceret, & in corpore fragili ac mortali, nostro simili, ejusmodi vitam institueret, qualem omnes, qui salvari volunt ducere oportet : ut sensibili experimento nos convinceret, vitam Christianam nostræ fragilitati, gratiæ divinæ auxiliis sustultæ impossibilem non esse : & vitam denique pro expiandis hominum peccatis profunderet.

§. 19. Atq; integra Religionis Doctrina, Christi Sermones & res gestas, nec non Prophetarum & Apostolorum revelationes complectens ; in *Scripturas*, tanquam publicas tabulas relata est ; ut iis mediantibus ad hominum notitiam longe lateq; dimanaret. Scripturæ itaque

necessariæ

necessariæ sunt, ut Religionis præcepta, & salutis media hactenus recensita hominibus innotescant,

§. 20. Nondum adhuc finis est *Mediorum*, quæ a Deo adhibita sunt, ut hominum reditus ad *Numinis amorem*; & salutis via facilior & expeditior evaderet. Etiamsi omnia, quæ homines scire vel facere ad salutem consequendam oportet, adeo plene & perspicue in Scripturis proponantur, ut ab omnibus discendi cupidis, debita diligentia adhibita, illic inveniri queant; multi tamen sunt, qui Scripturarum lectioni operam non dant; multi ob animum præjudiciis occæcatum, ad ea quæ legunt rite percipienda tardi; alii ad ea quæ intelligunt exequenda torpidi sunt; quique salutis viam semel ingressi, ab ea sæpe imprudentes deflectunt, aut ingruentium tentationum impetu abripiuntur, & in peccatum semel prolapsi, eidem secure indormiunt. Ut hisce malis sua non deessent remedia, instituti sunt *pastores*, quorum officium est docere, admonere, corripere, consolari; institutæ Christianorum Societates Religiosæ sive *Ecclesiæ*, quarum finis est, ut in communi salutis negotio promovendo, Christiani mutuam sibi commodent operam, alii alios imperitos docendo, errantes in viam veritatis revocando, dejectos erigendo, tepidos accendendo, delinquentes corripiendo, & contumaces devitando; institutæ sunt *sacræ synaxes*, *cultus religiosus publicus*, *& Sacramenta*, quæ licet hominibus, in fide & Sanctimonia promovendis maximopere conducant; pastores tamen & Christianorum cœtus manifeste supponunt, & a nobis considerari possunt, tanquam sanctiones legum, pastores & Ecclesias instituentium: quibus morem gerere oportet, aut cultus publici beneficio, & Sacramentorum solatio privari. Denique ut uniuscujusque Ecclesiæ negotia communi consilio administranda rite procurentur; hoc est, ut omnia decenter & ordinate fiant; & inter plures Ecclesias communio colatur, pax & concor-

dia sarta tecta conservetur; institutum est. *Regimen Ecclesiasticum.*

§. 21. Atque sic *integram Religionis Christianæ catenam* annulatim evolvi, a supremo ejus apice, id est, *Dei amore*, qui solus propter se præcipitur & expetitur, incipiendo; inde vero ad *media proxima*, ab iis ad *remotiora*, gradum promovendo; donec ad omnium *remotissima* perventum est. Quæ dicta sunt *clavem* suppeditant; cujus ope quilibet in Theologiæ studio mediocriter versatus, facile dijudicare possit, quem locum quælibet Religionis pars, in ejus *Systemate* obtineat; quomodo alias superiores ut fines, inferiores ut media respiciat; & in quo necessitatis gradu censeri debeat. Sed in Tyronum gratiam, unum aut alterum ex iis, quæ in hoc schemate attentius considerari debent, in medium adducam.

§. 22. Primum est, insigne discrimen inter *charitatem*, seu Numinis amorem, & residuas partes Religionis; inter quas illa familiam ducit; quia sola propter se expetitur, & alia omnia ad Religionem spectantia, illius gratia instituta sunt: ut Scil. eorum ope & ministerio, homines a casto Dei amore, in peregrinos & adulterinos Creaturarum amores prolapsi; ad debitum Numinis amorem reducantur. Adeoq; *charitas*, cæteræque Religionis partes se mutuo respiciunt, tanquam *finis* et *media* ad ipsum ordinata: ut aperte docet Apostolus, *finis* inquit, *præcepti est charitas*, ad Eph. 4. 11. Quemadmodum vero, contignationes et machinæ ligneæ, quibus in extruendis ædificiis utuntur Architecti, opere absoluto, removentur, nec ullus est amplius earum usus: Sic ubi consummatus fuerit Dei amor in salvandorum cordibus; Sacramenta, pastores, Ecclesiæ, Scripturæ Sacræ, Mundi abnegatio, carnis mortificatio, pœnitentia, fides, et quæcunq; alia Religionis membra a charitate distincta cessabunt: prout nos docet idem Apostolus, 1 Cor. 13. 8.

Charitas,

Charitas, inquit, *nunquam excidit: Sed sive fuerint Prophetiæ, illæ evacuabuntur; sive linguæ, illæ cessabunt; sive fuerit scientia, illa evanescet: nam quando venerit quod perfectum est, quod imperfectum est abolebitur.--- nunc manent fides, spes, & Charitas; sed harum maxima est Charitas.*

§. 23. Alterum, quod in hoc *Schemate* sedulo observandum venit, est discrimen earum Religionis partium inter se, quæ a *Charitate* distinguuntur; prout eam tanquam *finem* respiciunt. Eæ vero in triplici differentia constitutæ sunt, quædam nimirum sunt *media* recuperandi amorem Dei *necessaria*, simul ac certa, et infallibilia: aliæ sunt media recuperandi Charitatem, *necessaria* quidem, sed *non certa & infallibilia*: aliæ denique Charitatem respiciunt tanquam Media *neque certa & infallibilia, neque absolute & indispensabiliter necessaria.* In primo ordine sunt, *fides* in Christum mediatorem, *pœnitentia*, *naturæ corruptæ* seu veteris hominis *Mortificatio*; *Mundi*, cum omnibus ejus pompis et vanitatibus *abrenunciatio*, et *cordis* demum ab impuris Mundi, omniumque creaturarum amoribus *ablactatio*; quibus eliminatis, succedit *amor Dei* in corde accensus et diffusus a Spiritu S. Hæc omnia ad amorem Dei recuperandum indispensabiliter *necessaria* sunt, cumq; eo certam et infallibilem habent connexionem, proximam vel remotam. In secundo ordine consistunt *Sacræ Scripturæ*, quæ propter rationes superius assignatas *simpliciter necessariæ* sunt; ut Mortales perveniant ad illarum rerum notitiam, quas scire vel præstare, ipsorum ad salutem interest. Quod tamen ita accipiendum non est, quasi doctrina Religionis in Scripturis, tradita semel penitus imbuti, absq; codicibus sacris in posterum Christiane vivere non possint: " Nam ut monet Augustinus De Doctr. Chri-" stiana, lib. 1. c. 39. Homo fide, spe, et charitate sub-" nixus, eaq; inconcusse retinens, non indiget Scripturis

" nisi

"niſi ad alios inſtruendos. Itaq; multi per hæc tria in "ſolitudine ſine codicibus vivunt, unde in illis arbitror jam "completum eſſe quod dictum eſt; ſive prophetiæ, evacua-"buntur; ſive linguæ, ceſſabunt; ſive ſcientia, deſtruetur, *&c.* Attamen media ſalutis certa et infallibilia non ſunt: quum eorum innumeri, qui Scripturas apud ſe habent, et quotidie terunt, ſalute excidant; ſua quidem, non Scripturarum culpa: quoniam vitam et mores, ad earum præſcriptum inſtituere minime curant.

§. 24. In tertio ordine mediorum ſalutis, quæ neq; abſolute neceſſaria, neque certa et infallibilia ſunt; numerantur *paſtores*, ſocietates Religioſæ ſeu *Eccleſiæ*, *Sacramenta*, *cultus religioſus publicus*, *diſciplina ſeu politeia Eccleſiaſtica*; et ſiquæ alia a Deo inſtituta ſunt, ut homines ad pietatis officia in Sacris literis plene et perſpicue propoſita, vel addiſcenda, vel recolenda, vel præſtanda excitentur. Hæc cum æterna hominum ſalute, nullam certam et infallibilem connexionem habere; notius eſt, quam ut ulla probatione, aut illuſtratione indigeat. Et quamvis a Chriſtianis minime negligenda ſunt, ſed in uſum revocanda, ubi haberi poſſunt; tum quia a Deo præſcripta ſunt, cum quia ſecundum ejus intentionem uſurpata magnas habent utilitates; ad ſalutem tamen abſolute et indiſpenſabiliter neceſſaria non ſunt: nam certum eſt, eos qui Scripturis potiuntur, modo eas diligenter legant ac ſedulo ſcrutentur, et viam ſalutis ibi deſcriptam invenire, et inventam ingredi; et in ea conſtanter progrediendo (favente gratiæ divinæ aura,) Salutem conſequi poſſe, etiamſi in ejuſmodi mundi plaga degant, ubi neque paſtorum, quos audiant; neq; Eccleſiarum, quibus ſe adjungant; et

per

per conſequens, neque Sacramentorum, quorum participes fiant, ulla ſit copia. Cujus rei inſigne documentum nobis præbent *e ſanctis Anachoretis* plurimi, & nominatim *Paulus* ipſorum *anteſignanus*, qui a prima adoleſcentia uſq; ad extremam ſenectutem, in remota ſolitudine vitam ſolitariam degens, abſque omni hominum (preterquam *animi Antonii*, ejuſque brevi admodum temporis ſpatio, & paulo-ante obitum) conſortio; magnam Sanctitatis famam in Eccleſia Chriſtiana merito conſequutus eſt.

§. 25. Abſolutis Doctrinæ Theologicæ Comparativæ idea generali, ejusq; explicatione magis diſtincta & particulari, accedo ad propoſitiones, regulas, & concluſiones neque numero paucas, neque ponderе leves, quæ ex hac doctrina deduci poſſunt. Et revera, adeo multiplex eſt *Theologiæ Comparativæ*, cujus ſpecimen vobis exhibui, *uſus*, tum in vita privata, cum pro Eccleſia recte conſtituenda; tot præceptis, regulis, ac documentis in omni vitæ genere utilibus turget, ut non facile aut in promptu ſit, omnes enumerare, quæ inde ſeria ac attenta meditatione hauriri poſſunt: Ego pauca tantum, ſpecimenis gratia in medium adducam.

§. 26. Primo igitur, ex hac doctrina Theologiæ Comparativæ liquido apparet; *Religionis Chriſtianæ præcepta*, neq; ex puro puto Dei beneplacito, neq; ex ira & indignatione, ſed ex gratia, amore, & benevolentia erga hominem lapſum profluxiſſe; quod duras pœnitentiæ, ſeipſos abnegandi, mundoq; renuntiandi leges, omnibus ſalvandis neceſſa-

rio observandas imposuerit Deus; non ideo factum est, ut suum Dominium in hominem exerceret, aut in eum vindicaret; sed quia non alia fuit via tuta ac secura homines, ad stabilem & duraturam fœlicitatem evehendi, præter eam, quam mandata Religionis præscribunt. Potuit equidem Deus omnipotentiæ suæ virtute, hominem in peccatum ac miseriam prolapsum, pristinæ sanctitati ac fœlicitati (absque ullius pœnitentiæ medicinalis interventu) restituere: Sed recens experientia, & insigne instabilitatis inconstantiæ specimen, quod ediderat Adamus, manifeste ostendunt; nihil aliud hac via, sperandum fuisse, nisi ut Adamus, (tanto periculo tam leviter defunctus) ad peccandum de novo audacior evaderet; vel si ipse experientia edoctus, cautior & circumspectior fieret; posteri ejus saltem, in peccatum & miseriam relaberentur. Adeo ut si hæc methodus reparandi genus humanum irrita fuisset, verisimile est, per eam, solum Adamum salvandum fuisse. Proinde fuit Divinæ tum sapientiæ, cum bonitati magis consentaneum, per *solam pœnitentiæ viam*, ut difficiliorem, ita certiorem & tutiorem, homini lapso-reditum & regressum, ad pristinum fælicitatis statum concedere. Sicut enim illi in quos opulenta fortuna, sive ex gratuita principis liberalitate, sive per successionem descendit, ad rem familiarem dilapidandam longe procliviores sunt; quam alii, qui paupertatis angustias experti, proprio labore ac industria opes acquirunt; ita dubitandum non est Homines, qui ex profunda peccati ac miseriæ abysso eluctati; per duram, difficilem, asperam, & angustam pœnitentiæ viam, ad fælicitatem perveniunt; longe constantiores fore in Creato-

ris

ris dilectione, et ad tentationum impetus ſuſtinendos, et repellendos firmiores, quam erat *Adamus*, qui in ſtato fælicitatis a Deo creatus eſt; vel futuri fuiſſent ejus poſteri, modo hæc Fælicitas per ſucceſſionem ab *Adamo* ad ipſos tranſmiſſa fuiſſet.

§. 27. Si quis querat, ac non potuit Deus hominem lapſum e veſtigio redintegraſſe, et reſtauratum in Gratia et Sanctitate confirmaſſe, ac extra omne lapſus periculum ſtitiſſe, ita ut non magis peccato obnoxius fuiſſet quam Angeli glorioſi? Reſpondeo, *confirmatum gratiæ et Sanctitatis ſtatum*, prægreſſæ, ac probatæ in Dei amore conſtantiæ, ac firmitatis, eſſe fructum ſimul ac præmium; non alia lege Angelis in officio ac fidelitate perſiſtentibus, conceſſum eſſe, aut Adamo concedendum fuiſſe, niſi poſt idoneum probationis in Dei amore fideliter exactum tempus; neq; fieri potuiſſe ut Creatura rationalis conſummatum hunc perfectionis ſtatum aliter conſequeretur, ſalva ejus Libertate, quam intactam & integeratam eſſe voluit Deus.

§. 28. Ex hac doctrina patefit, fundamentum doctrinæ, quam tradit Apoſtolus, 1 *Cor.* 13. ubi eas Religionis partes, quæ magno in pretio haberi ſolent, (quales ſunt, multa rerum divinarum cognitio, ſive Orthodoxia, fides, & perſecutionum pro vera Religione tolerantia uſq; ad mortem) ſi deſit *Charitas*, ad ſalutem inutiles fore pronuntiat. Ratio, inquam, hujus doctrinæ clara & perſpicua eſt, qui hæc & omnia alia ad Religionem ſpectan-

spectantia, in hunc solum finem a Deo præscripta & instituta sunt, ut homines ad *Charitatem*, perducantur, idcirco si hunc finem non assequantur cassa & frustranea evadunt. Male igitur suas subducunt rationes, qui bonam, de seipsis suaq; conditione spem concipiunt & opinionem fovent ; propterea quod ad hunc vel illum Christianorum cætum pertinent, quod in audiendo, legendo, precando, communicando, diligentes & assidui sunt : hæc enim minus firma sunt, quam ut tanti ponderis molem, ac est hominis salus, sustinere queant. Nisi enim homines naturæ corruptæ bellum indixerint, Mundo abrenuntiaverint, seque ipsos abnegaverint, *verum ac sincerum Numinis amorem* nunquam recuperabunt ; et absq; sincero Dei amore, ad beatificantem ipsius præsentiam, et Beatorum sedes nunquam pervenient.

§. 29. Tertio, hæc Theologia Comparativa distinguere docet, inter *principia Religionis essentialia* seu *fundamentalia*, et *non fundamentalia* : ubi *essentiam* Religionis accipio non stricte pro eo, quod Religioni semper et in omni statu convenit (in quo sensu solus *Numinis amor* integram religionis essentiam constituit) sed latius pro omnibus, quæ necessaria sunt hominibus in statu naturæ corruptæ spectatis, ut æternæ felicitatis participes fiant. Jam vero quum partium Religionis aliæ sint Media salutis et necessaria, & certa seu infallibilia ; aliæ media necessaria, sed non certa ; aliæ salutis quidem media sunt, at neq; certa, neq; necessaria ; manifestum est, præcepta et institura tertiæ classis ad fundamentalium Religionis tribum minime pertinere. Porro, quia fundamentale principium Religionis propriæ sic dictum, illud est, cujus cognitio ad salutem necessaria

necessaria est directe & per se, et omnia ac sola, primæ classis mandata & instituta sunt talia; inde sequitur totam *Fundamentalium* Religionis familiam intra primæ classis terminos consistere. Sed quoniam fundamentalia Religionis principia non aliter quam per Scripturas hominibus certo innotescere possunt, idcirco ut *Scripturas* cognoscamus, et pro certa ac infallibili fidei norma agnoscamus, *principium* Religionis *Secundarium* dici meretur.

§. 30. Quarto, docet etiam Theologia Comparativa distinguere inter errores *damnabiles* seu pernicioſos, *periculosos*, et *innoxios*: illi omnes & soli errores circa fidem et Religionem *damnabiles* & pernicioſi censendi, ac ut tales Ecclesiæ pomœriis summa cura et studio eliminandi sunt; qui *Fundamentale* aliquod Religionis principium necessario subvertunt: idq; in sententia & opinione errantis: sive qui cum fundamentalium principiorum fide in eadem mente simul consistere non possunt. Religio quippe Christiana instar pontis est, per quem solum datur transitus ab hac Miseriarum valle, ad regiones lucis ac pacis; fundamentalia vero Religionis principia sunt quasi totidem formices, ex quibus simul junctis & unitis hic pons coalescit: ideoq; illi errores, qui fundamentale aliquod Religionis principium evertunt, unum quasi ponti arcum exscindunt, et sic in eo hiatum faciunt, quo per pontem ad cælos transitus interrumpitur et impeditur.

§. 31. Rursus illi errores tanquam *Pernicioſi* devitandi, qui homines in negotio salutis tepidos & negligentes reddere comparati sunt: qualis est error *Origenis* adscriptus, de Diabolorum, aliorumq; damnatorum pœnis ac suppliciis tandem aliquando finiendis;

ipsisq; damnatis ad Beatorum sedes transferendis; quo metum Gehennæ ejusq; vim et efficaciam ad Homines a peccato deterrendos, non parum imminui & infirmari patet. Illi demum errores ut innoxii tolerandi, qui Christianum in stadio pietatis currentem, neq; sistunt, neq; retardant: qualis fuit error *Cypriani* de rebaptisandis Hæreticis: et alius *Irenæi*, quo Christum, quando cruci affixus est, quinquaginta annos natum fuisse tradit.

§. 32. Hinc quinto, depromi possunt *Regulæ* & *Principia*, quibus dirigantur, tum Christiani particulares circa *Communionem externam* cum diversis, imo adversis Christianorum cœtibus et societatibus (in quos Ecclesiæ Christianæ unitas misere distracta & divulsa est) colendam vel repudiandam; cum qui summæ rerum in Ecclesiis præsunt circa leges Ecclesiasticas ferendas vel abrogandas. Quum enim cœtuum & societatum Christianarum, quas Ecclesias appellamus, scopus et finis sit, ut earum beneficio singuli Christiani in pietatis cursu promoveantur, et opere salutis exequendo adjuventur; planum est hominem Christianum, cui propria salus curæ ac cordi est, *primo* iis Ecclesiis (modo id ferant ejus circumstantiæ) semet adjungere & aggregare debere, in quibus meliora veræ pietatis subsidia inveniuntur. *Deinde* ab illorum consortio illi temperandum esse, quarum Societas, ipsius in pietate profectum impedire & remorari apta nata est: vel quia ibi doctrinæ Christianæ puritas, pravis et naturæ corruptæ blandientibus dogmatis polluitur; vel quia sanæ ac salutaris doctrinæ vis et efficacia, perniciosis vitæ mundanæ exemplis enervatur; vel denig; quia jus communionis ab aliqua re illicita, tanquam conditione necessaria

ceſſaria ſuſpenditur: *Tertio* Eccleſiæ, cujus membrum eſt, cujusq; commercium, etſi pietati parum proſit, non tamen obeſt; communionem tolerandam eſſe: ſi ab ea ſine gravi incommodo ſecedere non liceat.

§. 33 Ob eandem quoq; rationem, qui *Eccleſiarum Gubernaculis* admoti ſunt, ſua eos authoritate vel poteſtate, ad ædificationem, non ad deſtructionem uti decet; nihil præcipientes, quod ad Chriſtianorum profectum in vera pietate non conducat; nihil exigentes, tanquam neceſſariam Communionis externæ conditionem, quod ullus ſanus aut ſobrius, ſerio ac ſincero pietatis ſtudio accenſus, ſalva conſcientia facere non poſſit: ne ab externa viſibilis alicujus Eccleſiæ communione arceant, quos Chriſtus interna ac ſpirituali, ſuæ pariter ac Sanctorum, id eſt, inviſibilis Eccleſiæ dignatus eſt; Neminem deniq; invitum, & renitente conſcientia ad externam alicujus Eccleſiæ communionem cogentes.

§. 34. Ex hoc deniq; Theologiæ Comparativæ *Schemate* liquido apparet, *Regimen Eccleſiaſticum* eſſe medium recuperandi Numinis amorem, neq; neceſſarium, neq; certum & infallibile; et per conſequens, non eſſe Religionis Chriſtianæ principium fundamentale, aut membrum eſſentiale: et ipſius in corpore, non cordis aut viſceris alicujus nobilioris, ſed extremarum partium locum obtinere. Quod utinam ſedula mente perpendant omnes Chriſtiani, iiq; præſertim, inter quos, de particularibus diſciplinæ ac Regiminis Eccleſiaſtici formis, acerrimæ vigent contentiones, ſeditiones et turbæ excitantur, odia & inimicitiæ exercentur, magno cum Chriſtiani nominis opprobrio, infirmorum ſcandalo, gravi; veræ pietatis inclinatione, Dicam? an ruina. Quam-

LIBRARY OF THE UNION THEOLOGICAL SEMINARY, NEW YORK.

to satius esset, nec non Christiani nominis honori, pietati ac paci, consultius ac conducibilius; homines Christianos, mutua hic uti tolerantia; liberam unicuiq; in hisce & similibus, a Religionis centro longius remotis (de quibus sinceri pietatis ac veritatis cultores diversas opiniones fovere possunt) pro arbitrio sentiendi, loquendi, et agendi facultatem permittendo: absq; ullo mutui amoris et officiorum charitatis, sive inter Christianos singulos, sive Christianorum societates & Ecclesias, damno aut detrimento.

§. 35. Hæc longiori et accuratiori tractatione digna, levi brachio pertransire, et alia haud levis momenti *Corollaria* plane omittere cogit temporis angustia. Vereor etiam, *Auditores*, ne vobis hactenus redio fuerit hæc nostra *Dissertatio*; quam multiplex rerum, intra angustos ejus terminos cogendarum varietas, utilem magis quam jucundam fecit. Ideoq; hic pedem figam.

FINIS.